

Casa-Museo Emilia Pardo Bazán

Xulia Santiso Rolán

Conservadora da Casa-Museo Emilia Pardo Bazán

DONA Emilia Pardo Bazán naceu o 16 de setembro de 1851¹ na vivenda, hoxe desaparecida, que ocupaba o terreo da casa número 3 da rúa Rego de Auga da Coruña, casualmente, a mesma rúa na que tamén tivo a súa primeira sede a Real Academia Galega. Pouco tempo despois, os pais de dona Emilia, José Pardo Bazán y Mosquera e Amalia de la Rúa Figueroa y Somoza adquiriron como residencia definitiva na cidade a casa número 11 da rúa Tabernas (por aquel entón, o número 5) edificio brasonado do século XVIII². Mentres se facían as necesarias reparacións nel, a familia pasou a vivir en pleno corazón do Barrio Alto, como dona Emilia lle chamaba á cidade vella nos seus textos sobre Marineda, no pazo que os condes de Priegue tiñan na praza dos Ánxeles, no número 2, sen deixar por iso de pasar os veráns na residencia familiar de Meirás.

Na casa número 11 da rúa Tabernas pasou dona Emilia a súa infancia e a súa mocidade, envolta por unha atmosfera culta e liberal e descubrindo o mundo a través dos libros da biblioteca paterna. Unha vez casada con don José Quiroga y Pérez de Deza, continuou vivindo coa súa familia neste domicilio, que se constituiría como escenario fundamental na súa vida xa que nel se desenvolverían algúns dos actos literarios, sociais e familiares máis importantes para a familia. Nesta casa terían lugar os famosos faladoiros literarios dos xoves, dona Emilia escribiría unha boa parte das súas novelas e tería a súa sede a dirección de *La Revista de Galicia* e a *Sociedad del Folk-lore Gallego*³.

Antonio de la Iglesia, ilustre galeguista que participou nestes faladoiros, dedicoulle á condesa este poema, da páxina seguinte, en 1881, cando ela regresaba do balneario de Vichy, lugar a onde fora afectada dunha doenza hepática⁴.

Na rúa Tabernas, lugar de encontro destacado, tamén tiveron lugar grandes festas, entre elas a que se celebrou en 1886 con Salustiano Olózaga como invitado de excepción, a de 1883 na honra do poeta Zorrilla, a de setembro de 1885 con que se agasallou ao ilustre político Emilio Castelar⁵ ou a de 1903 coa que se obsequiou a Unamuno. Alí, aquí, tamén naceron os seus tres fillos: Jaime en 1876, Blanca en 1879 e Carmen en 1881.

¹ Emilia Antonia Socorro Josefa Amalia Vicenta Eufemia naceu ás nove e media da mañá do día 16 de setembro de 1851.

² Consultado o *Arquivo do reino de Galicia*, non atopamos ningunha alusión ao terreo nin á súa procedencia nos libros de contaduría de hipotecas dos anos 1851-1860. Queda pendente a consulta doutras fontes para descubrir, cando menos, a orixe da vivenda e a súa data exacta de compra.

³ Méndez Romeu, José Luis, *A Real Academia Galega, institución frustrada do rexionalismo*, A Coruña: Noroeste de Artes Gráficas. S.L., 1998, pp. 14-15.

⁴ Iglesia González, Antonio de la, "A Emilia Pardo Bazán no seu regreso de Franza", *La Ilustración Gallega y Asturiana*, 1881, 28 de febreiro, núm. 6, tomo III, p. 64.

Emiliña a de Bazán
Fólgome da tua vinda
Non só porque vés millor
Senon pola patria miña,
(...)

...N'houbo quen
Dése pousada bendita
as Veladas literarias
Méntres Emilia non viña.

Nestas veladas espértanse
Os espíritos que dormían,
Nelas as letras e as ciencias
Adequiren outra vida.
E comunicanse e exténdense
E d'aquí ledas e listas
Vanse ós libros e periódicos,
As redaccións e revistas,
Pazos correndo é cabanas

Nas cidades e nas vilas,
¿E quen sabe 'entro de pouco
O que pode far Galicia
Co ese calor, ese lume,
Y esa luz así extendida?
(...)

Ten entendido, rapaz,
Que este diancre d'esta Emilia,
Non sólo ás letras protege
Dando na casa acollida
A todo nobre saber,
Facendo d'ela joutra Armida!
Museu, Universidade,
Gimnasio e Palestra dina,
Aula, Liceu, Ateneu,
Academia de Galicia,
E por decir d'unha vez,
Augusto Tempro, que fia
A tod'os que ás letras buscan
E belas Artes cultivan;
Senon qu'ela da o exemplo
Co seu númen e valía
Cos eu estudio sin tasa
De sabencia e poesía

Kasabal, que vén á cidade con motivo da inauguración da vía férrea que unía Galicia con Madrid, visita a casa da rúa Tabernas⁶: “El barrio aristocrático de la casa adonde nos encaminábamos, los viejos muros que se alzaron ante nosotros cuando la divisábamos, el nobiliario escudo que coronaba la puerta, todo me confirmaba en mi primitiva idea; y mucho más cuando después de atravesar el zaguán, en la escalera misma, vi un severo decorado de cuadros de esos en que ha dejado su pátina el tiempo, y alternando con ellos algunas copias muy felices de los lienzos de asuntos religiosos trazados por Murillo. Se alzaba en los descansillos de la escalera la gallarda estatua de un voluntario carlista en actitud arrogante, que armonizaba mucho con el decorado general y con lo que me habían contado: y no hay duda, dije para mí, señora de severísimo aspecto tenemos, y hay que andar por aquí como por los venerables claustros de las Huelgas de Burgos.”

Continúa Kasabal relatando a súa visita e indica que foi conducido ao gabinete de traballo da escritora, no terceiro piso que, paradoxalmente, na actualidade segue estando dedicado ao estudo, xa que é utilizado como sala de investigadores desde que a Real Academia Galega ocupa o edificio: “La estancia donde nos introdujeron para esperar a la que íbamos a rendir el homenaje debido al talento no correspondía ya a esta idea, pues no tenía por cierto nada de celda de convento, ni de camarín de dama chapada a la antigua. Era una mezcla de salón biblioteca inundado de luz, con vistas al mar, que se distinguía algo lejos [...]”⁷.

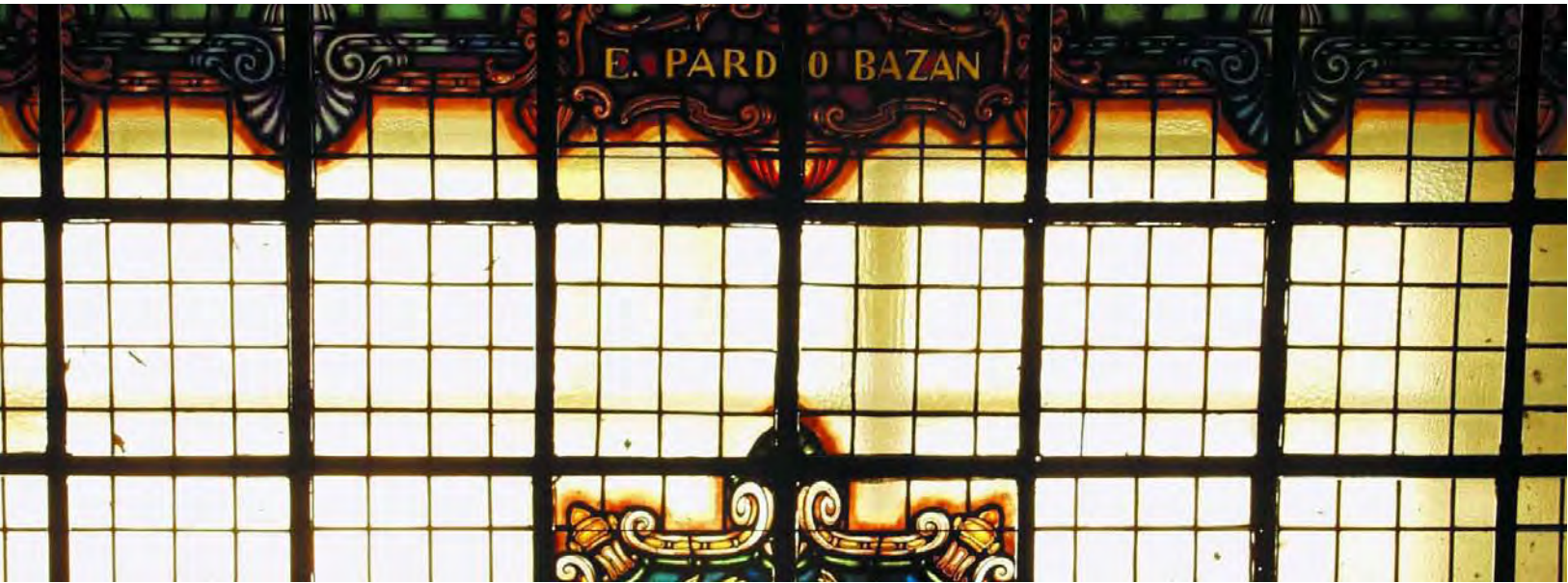
Da autoría de don Carlos Martínez-Barbeito, amigo de dona Blanca, temos tamén unha descrición da casa: “La casa es amplia. Su fachada presenta dos escudos con los mismos cuarteles. Balcón de hierro, volado, en la planta principal y una pequeña galería de cristales en la segunda. En el bajo, la cochera donde últimamente se guardaba el automóvil de Blanca y el ancho zaguán con reposteros heráldicos de donde arranca la escalera. En la planta principal, un gran salón con dos balcones a la calle de Tabernas, con retratos de familia (que yo recuerde ahora, los retratos de los abuelos maternos, de Madrazo, y alguna copia de pintura clásica hecha por doña Amalia, la madre de la escritora, bargueños, sillerías solemnes, consolas y -creo recordar- un arcón tallado por las manos de su marido don José Quiroga). Luego, un saloncito íntimo, con chimenea de mármol [...] De él salía el largo comedor que abría sus ventanas con estores pintados o bordados por la condesa Amalia al patio interior y comunicaba con el fondo de la casa, no hace mucho ampliada para hacer unos dormitorios que daban a la calle del Parrote, frente a la Iglesia de Santiago. La planta segunda no la pisé nunca, y tampoco la tercera donde Emilia tuvo su estudio que describe con cariño en alguno de sus escritos.”⁸

⁵ Echepin, “Viñetas a un centenario, Emilia Pardo Bazán y la Reunión de Artesanos”, *Spes*, 201, xullo de 1951.

⁶ Kasabal, “Doña Emilia Pardo Bazán”, *La Ilustración Artística*, 10 de maio de 1897, ano XVI, núm. 802, pp. 307–308.

⁷ Kasabal, *Op. cit.*

⁸ Martínez-Barbeito, Carlos, “Emilia Pardo Bazán, coruñesa”, *Revista do Instituto “José Cornide” de Estudos Coruñeses*, 7, ano VII, 1971, pp. 31-37.

Lucernario do salón de sesións. Pazo municipal. A Coruña.

Tamén a través de dona Emilia nos chega unha descrición da casa, novelada no “Prólogo en el cielo”, que encabeza a súa obra *Dona Milagros* editada en 1894. Nel, tres personaxes manteñen unha conversación: “La Voz del Espíritu” (o Señor), ordénalle ao “Héroe”, Benicio Neira, que escriba unha novela sobre a súa vida, empresa que asusta o personaxe. O seu fillo, transformado en “El Angelito”, tranquilízao dicíndolle que a voz narradora se cederá a unha escritora:

EL ANGELITO: ¿Ves aquel caserón antiguo del Barrio de Arriba?... ¿Con balcón con palma en el primer piso...?

EL HÉROE: ¿Galería en el segundo?

EL ANGELITO: Justo... ¿Ves dos ventanas del tercero abiertas? ¿Una gran mesa... estanterías, libros, cachivaches, plantas, flores? ¿Una mujer que atraviesa la habitación con un violetero lleno de violetas en la mano?.

EL HEROE (admirado y gozoso).- ¡Ah!... De modo... Con que es ahí... Ya... Claro... Respiro... Al menos hablaré con una persona del mismo Marinada, una señora, un alma compasiva... Ya sabrá ella parte de mi historia.

Seis días despois do pasamento de dona Emilia, o 18 de maio de 1921, o Concello da Coruña celebrou unha solemne sesión na que o daquela alcalde, Antonio Lens Viera, propuxo que na súa honra se inscribisen, en letras de ouro, no lucernario do salón de sesións, naquel momento en construción, o seu nome e o doutras dúas egrexias galegas como eran Concepción Arenal e Rosalía de Castro. Na mesma sesión, o concelleiro Fernando Martínez Morás, académico numerario e futuro secretario da Real Academia Galega, propuxo que se colocase na fachada da rúa Tabernas unha placa conmemorativa. Ambas as resolucións foron aceptadas por unanimidade e levadas a cabo.